

AFYONKARAHİSAR'DA MİLLET MEKTEPLERİNİN AÇILIŞI VE AFYONKARAHİSAR BASININA YANSIMALARI

Barış METİN*

ÖZET

Harf inkılâbının gerçekleşmesinin ardından ilk aşamada yeni Türk harflerini en kısa zamanda, mümkün mertebe en fazla vatandaşa öğretebilmek gayesiyle Millet Mektepleri açılmıştır. Millet mektepleri; açılış tarihi olan 1 Ocak 1929 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'nin pek çok bölgesinde, yaklaşık üç ay gibi kısa bir zaman içinde teşkilatlanmasını tamamlayarak eğitim öğretim faaliyetlerine başlamıştır. Millet mekteplerine Türk halkının ilgi ve alakasını arttırabilmek için milli ve yerel basında söz konusu mekteplerin gerek teşkilatlanmaları, gerek eğitim ve öğretim çalışmaları ve gerekse mali konularda teferruatlı malumatlara yer verilmiştir. Afyonkarahisar da bu görevi şehrin o dönemdeki en önemli basın organı olan *Son Haber* gazetesi üstlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Millet Mektepleri, Afyonkarahisar

ABSTRACT

After the administration of the Alphabet Revolution, first of all Millet Mektesps (National Schools) were opened in order to teach these new Turkish letters to as many citizens as possible. Opened on January 1, 1929, the Millet Mektesps was become widespread in the country and started education in three months. To make known of National Schools and increase Turkish public interest to these schools, news was seen about their organization, education system, and financial matters in local press. In Afyonkarahisar the Son Haber, which was the most influential newspaper of that time, took the responsibility to fulfill this duty.

Key Words: National Schools, Afyonkarahisar

***

A.MİLLET MEKTEPLERİ

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra pek çok alanda olduğu gibi eğitim alanında da önemli inkılâplar yapılmıştır¹. Bu doğrultuda Amerika Birleşik Devletleri Columbia Üniversitesi'nde öğretim üyesi olan

* Afyon Kocatepe Üniversitesi Uşak Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Araştırma Görevlisi.

¹ Adnan Şişman, "XIX. Yüzyıl Başlarında Fransa'daki İlk Osmanlı Öğrencileri", *Osmanlı*, C.V, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s.245.

John Dewey 1924 yılında Maarif Vekaleti'nin daveti üzerine Türkiye'ye gelmiş, İstanbul ve Ankara'da yaptığı incelemeler neticesinde Türk eğitim sistemine yönelik iki ayrı rapor hazırlamıştır². Dewey, söz konusu raporlarında “Ülkenin ileriye götürülmesi, Cumhuriyet'in gelişmesi, halkın refah ve huzur içinde yaşaması isteniyorsa vatandaşların heyet-i mecmuası, memleketin siyasi, iktisadi ve harsi inkişafına iştirak edecek bir terbiye olmalıdır.”³ şeklindeki ifadesiyle halk eğitiminin Türkiye için ne kadar önemli olduğunu vurgulamıştır.

Dewey'in raporunda değindiği halk eğitimini bakanlığı döneminde gerçekleştirmeyi amaçlayan Maarif Vekili Mustafa Necati⁴, bakanlık bünyesinde bir halk eğitim birimi kurmuş, daha sonra bu halk eğitim biriminin, halk dersane ve konferansları talimatnamesini hazırlamış ve nihayet 1927 yılında ilk halk dersaneleri açılmaya başlamıştır⁵. Temmuz 1928 yılında Maarif Vekaletince yeni bir halk mektebi talimatnamesi hazırlanmış, harf İnkılâbının gerçekleşmesinden sonra da yeni Türk harflerini ülke sathında halkın tümüne istisnasız en kısa zamanda en doğru şekilde öğretmek gayesiyle söz konusu dersaneler Millet Mektepleri adı altında yeniden düzenlenmiştir⁶.

Gazi Mustafa Kemal'in Sarayburnu nutkundan⁷ kısa süre sonra Maarif Vekaleti'nce Millet Mekteplerinin kurulması için çalışmalara başlanılmıştır. Dönemin Maarif Bakanı Mustafa Necati Ankara'da yayınlanan *Hakimiyet-i Milliye* gazetesine Millet Mektepleri ile ilgili verdiği bir demeç *Son Haber* gazetesi tarafından okuyucularına aktarılmıştır. Bu haberde Mustafa Necati, Millet Mekteplerinin kurulması için bakanlık tarafından yapılan çalışmalara şöyle değinmiştir; “...Millet Mektepleri İcra Vekilleri Heyeti'nden çıktı. Bu teşkilatın iyi neticeler vermesi ve mutlaka muvaffak olması için lâzım gelen tertibatı almakla meşgulüm. On beş gün oldu işe başlamış olacağız. İstanbul'da bulunduğum vakit Maarif Erkanı ve bu işle meşgul olacak kişilerle müzakerelerde bulundum. Başarılacağı hakkında kanaatim kuvvetlidir. Yerinde yapılan ve İnkılâbın emri olan her şeyi büyük millet canla başla çalışarak yapacak kudret ve kabiliyettir. Bilhassa halk kurslarının çoğunda talebe adedinin artması hiç okuyup yazma

² Mustafa Şahin, “Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Uygulamalarında Yabancı Uzmanların Yeri (1923-1960)”, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâpları Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s. 81

³ Mustafa Şahin, “Millet Mektepleri”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.34

⁴ İsmail Hakkı Tonguç, *İlköğretim Kavramı*, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul 1946, s.234.

⁵ Barış Metin, “Afyon Basınında Harf İnkılâbının Yansımaları”, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon 2003, s.96

⁶ Mustafa Ergün, *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, Ocak yayınları, Ankara 1997, s. 126

⁷ *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara 1997, s. 274

bilmeyen vatandaşlarımızın kurslara olan ilgisi yüzümüzü güldürecek vakıyalardandır⁸”.

Millet Mektepleri organizasyonu ilk önce 11.11.1928 tarihli kararname ile kabul edilmiştir. Bu kararnamenin 24.11.1928 tarihinde yayınlanması ile I. Millet Mektepleri talimatnamesi yürürlüğe girmiş, bu talimatname ile; hiç okuma yazma bilmeyen vatandaşlara yeni Türk harfleriyle okuyup yazmayı öğretmek için 4 ay süreli A kursları ve okuma yazma bilenlere yeni Türk harflerini öğretmek için 2 ay süreli B kursları faaliyete geçirilmiştir. Yine bu talimatnamede mekteplerin amacı, teşkilatı, heyetlerin görevleri, kurslara devam şartları, halkın kurslara devamının sağlanması, açılış törenleri, kurslar için harcanacak paranın tedariki, propaganda teşkilatı, dersane mezunlarına verilecek şahadetname gibi hususlar belirlenmiştir⁹.

24.11.1928 tarihinde yayınlanan ilk Millet Mektepleri Talimatnamesinin bir yıllık uygulama devresi neticesinde bazı eksiklikleri olduğu görülmüş ve 22.09.1929 tarihinde yeni bir kararname ile İkinci Millet Mektepleri Talimatnamesi yayınlanmıştır¹⁰. İkinci talimatnamede Millet Mekteplerinin kuruluş amacı, “Türkiye halkını okuyup yazmaya muktedir bir hale getirmek ve ona hayat ve maişetinin istilzam ettiği ana bilgileri kazandırmak maksadı ile Millet Mektepleri teşkilatı vücuda getirilmiştir”¹¹ şeklinde yer almıştır.

İkinci talimatnamede A ve B kurslarında değişiklik yapılarak A kurslarında hem daha evvel hiç okuma yazma bilmeyen hem de Arap harfleriyle okuma yazma bilen vatandaşlara yeni Türk harfleri öğretilmesi, B kurslarında ise A kursundan mezun olup okuma yazma öğrenmiş olan vatandaşlara gündelik yaşamda gerekli olabilecek pratik bilgiler verilmesi kararlaştırılmış, böylece Millet Mektepleri sadece okuma yazma öğreten teşkilatlar olmaktan çıkarak halka hayat ve geçimlerinin gerektirdiği bilgileri kazandıran kurumlar haline getirilmiştir. Gerek birinci Millet Mektepleri talimatnamesinde ve gerekse ikinci Millet Mektepleri talimatnamesinde üç tür Millet Mektepleri örgütlemesine gidilmiştir. Bunlara daha sonra iki teşkilat daha ilave edilmiştir.

1. Sabit Millet Mektepleri; okul, toplantı yeri, kahvehane, cami odası, gençler odası gibi sabit mekanlı alanlarda faaliyetini sürdüren mekteplerdir. Bu dersaneler yönetmelik gereğince Kasım ayı içerisinde eğitime başlar, Aralık sonunda birinci kurs devresi sona erer.¹²

⁸ *Son Haber*, 26 Teşrin-i sani, 1928.

⁹ Mustafa Şahin, *a.g.t.*, m.m, s. 35.

¹⁰ Mücteba İlgürel, “Millet Mektepleri”, *Doğumunun 100. yılında Atatürk'e Armağan*, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1981, s. 30.

¹¹ Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekaleti, *Millet Mektepleri Talimatnamesi*, Ankara, 1929, s. 4.

¹² Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekaleti, *Millet Mektepleri Talimatnamesi*, Ankara, 1929, s. 5

2. Seyyar Millet Mektepleri; Maarif Vekaletinin resmi teşkilatının henüz oluşmadığı yerlerde, vatandaşlara okuma yazma öğretmek için seyyar muallim teşkilatı meydana getirilmiştir. Bu mektepler kış ve yaz olmak üzere iki devrede faaliyette bulunmuşlardır. Kış heyeti Kasım ayından Şubat sonuna kadar faaliyet göstermiştir. Millet mektebi bulunmayan ve kış heyeti gönderilemeyen bölgelere yaz dershaneleri açılmıştır.¹³

3. Özel Millet Mektepleri; Özel yada devlet kuruluşlarının personelini okur yazar hale getirmek için açılan mekteplerdir. İkinci talimatnamede özel ve seyyar Millet Mekteplerine daha fazla önem verilmiş ve köy yatı dershaneleri ve halk okuma odaları meydana getirilmiştir¹⁴.

4. Köy Yatı Dershaneleri; Maarif Vekaleti teşkilatının henüz ulaşamadığı mektepsiz köylerdeki çocukları okur yazar yapmak için açılan dershanelerdir. Bu dershanelerde, köylerinde mektep bulunmayan çocuklara mektep bulunan bir merkezde okuma yazma öğretilmiş, daha sonra kendi köyündeki vatandaşlara okuma yazma öğretmek için geri gönderilmiştir.¹⁵

5. Halk Okuma Odaları; Okuma yazma öğrenmiş olan vatandaşların yararlı bilgiler edinebilmesi ve pratik yapabilmesi için 1930 yılında açılmıştır.¹⁶ Halk evlerinin kurulmasının ana gayesi okuma yazma öğrenmiş halka çağdaş yaşam için zaruri olan bilgileri öğretmektir. Kısa sürede ülke genelinde teşkilatlanmasını tamamlayan halk odalarına 1933 yılında 659 tanesi köylerde ve 119 tanesi şehirlerde olmak üzere toplam 778 adet daha katılmıştır. Bu halk odalarında 5.885'i kadın ve 51.294'ü erkek olmak üzere 57.179 kişi öğrenim görmüştür.¹⁷

Millet Mekteplerinin baş muallimi Gazi Mustafa Kemal, Büyük Millet Meclisi Başkanı Başvekil, İcra vekilleri, Erkan-ı harbiye reisi ve Halk fırkası katib-i umumisi de bu teşkilatın reisidir.¹⁸

Millet Mekteplerinin gelir ve giderlerine bakıldığında ise; Millet Mekteplerinin gelirlerinin çoğu Maarif Vekaleti tarafından karşılanmıştır. Fakat Maarif Vekaleti Millet Mekteplerinin giderlerini karşılamakta zorlanınca Millet Mektepleri bütçesinin ek gelir kaynakları hakkında "Millet Mektepleri, dershaneleri, için sarf edilecek paranın suret-i temini" isimli bir yönetmelik hazırlanmıştır.¹⁹ Millet Mekteplerinin giderlerinin önemli bir bölümü maaş ve ücretlerden oluşmuştur. Millet Mekteplerinde çalışan

¹³ Mustafa Şahin, *a.g.t.*, m.m., s.62.

¹⁴ Mustafa Şahin, *a.g.t.*, m.m., s.67.

¹⁵ Mustafa Şahin, *a.g.t.* m.m., s.67.

¹⁶ Sadiye Tutsak, *İzmir'de eğitim ve eğitimciler(1850-1950)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002, s. 395.

¹⁷ M.Rauf İnan, "Yazı Değişimi", *Harf Devriminin 50.Yılı Sempozyumu*, Ankara, 1981, s.179.

¹⁸ Sadiye Tutsak, *a.g.e.*, s. 388.

¹⁹ Mustafa Şahin, *a.g.t.*, m.m, s. 100.

öğretmenlere dört aylık bir dönem için 50.000 Türk lirası gibi cüzî bir maaş ödenmiş, üstün çalışma ve başarı gösterenlere 100.000, 150.000 Türk lirası ödül verildiği de olmuştur.²⁰ Millet Mekteplerinin 1928-1929 yılı bütçesi; 670.407 Türk lirası maaş ve ücretler, 211.101 Türk lirası diğer harcamalar olmak üzere 881.508 Türk lirasıdır. Ancak 1929 yılında Millet Mektepleri ile ilgili olarak *Son Haber* gazetesi 63 vilayet bütçesine 794.642 lira ödenek ayrıldığını yazmıştır²¹. 1929-1930 yılı bütçesi ise 754.251 Türk lirasıdır²². Görüldüğü üzere 1929- 1930 bütçesi bir önceki Millet Mektepleri bütçesine göre azalmıştır. Bunun sebepleri arasında o yıllarda karşılaşılan dünya ekonomik buhranı olabilir.

Yeni Türk harflerinin kabul edilmesi ve Millet Mekteplerinin açılmasıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin okur yazar sayısındaki gelişmeye baktığımızda; daha 1921'den itibaren Muallimler Birliği ve Türk Ocaklarının eski harflerle okuma yazma kursları açmalarına rağmen 1927 yılındaki nüfus sayımında okur yazar oranı %4, erkeklerde %13 ve genel nüfusun okur yazar oranı ortalama %8.6 olarak tespit edilmiştir. Bu oranın %5-6'sını eski yazıyı bilen Türkler, kalanını ise azınlıklar ve onların dilleri oluşturmaktadır. Şehirlerdeki okur yazar oranı %30, köylerde de %6 yakındır.²³

B. MİLLET MEKTEPLERİNİN AÇILIŞI VE BASINA YANSIMALARI

Millet Mekteplerinin açılışında, Millet Mektepleri talimatnamesinde bildirilen "1 Teşrinisani'de köy, şehir ve kasabalar bayraklarla donatılarak, mekteplerde orkestralarla konserler düzenlenecek, halkı büyük meydanlarda, toplanmaya müsait mahallerde toplayarak nutuklar söylemek suretiyle tören günü kutlanacak. Muallimler, tedarik edilebildiği takdirde gramofonla Reis-i Cumhur hazretlerinin yeni harfler hakkındaki hitabelerini içeren plağı çalacak ve yine ilk dersinde Millet Mekteplerinin amacını, okuyup-yazmanın lüzum ve faidesi hakkında nihayet on beş dakika sürecek bir konuşma yapacak ve bunu takiben derse başlayacak..." maddesi gereğince hareket edilmesine rağmen bazı farklı uygulamalarda olmuştur. Genel olarak bayram havası içerisinde her mektep süslenmiş, pek çok mektepte elektrik tesisatları mekteplerin bahçesine kadar uzatılmış ve geceleyin mektepler baştan aşağıya ışıklandırılmıştır. 1929 yılına mahsus olarak 31 Aralık tarihinde ders işlenmeyip o gün Maarif Bayramı ilan edilmiştir. Şehir bandoları yeni harfler marşını halkın katılımı ile birlikte şehirlerin farklı bölgelerinde çalmıştır.

²⁰ M.Rauf İnan, *a.g.m.*, s. 180.

²¹ *Son Haber*, 5 Haziran 1930.

²² Mustafa Şahin, *a.g.t.*, m.m., s.156.

²³ M.Rauf İnan, *a.g.m.*, s. 174.

Pek çok okulda Millet Mekteplerinin açılış günü münasebetiyle müsamereler düzenlenmiş, piyesler oynanmıştır²⁴.

Millet Mektepleri ilk defa 1 Ocak 1929 Çarşamba günü ülke genelinde pek çok yerde törenlerle faaliyete başlamıştır. İkinci Millet Mektepleri talimatnamesinde belirtildiği üzere halka Millet Mekteplerini tanıtabilmek ve halkın devamını sağlamak gayesiyle propaganda heyetleri oluşturulmuş bu heyet Millet Mekteplerinin tanıtımında özellikle basını kullanmaya özen göstermiştir. Mecmua, gazete, risale gibi matbualar tertiplenmiş, şehirlerde ve köylerde ilgi çekecek konular, duvar gazeteleri, levhalar tahrir ve talik edilmiştir. Türk basını Millet Mekteplerinin propaganda faaliyetleri konusunda üzerine düşen görevi layıkıyla yerine getirmeye çalışmış, halkı Millet Mekteplerine davet etmiştir. Bu davetler özellikle Millet Mekteplerinin açılmasına yakın tarihlerde daha da artmış, halk Millet Mekteplerine çağrılırken diğer taraftan halkı mekteplere özendirici yazılara ağırlık verilmiştir.²⁵ Millet Mekteplerini tanıtıcı ve bu mekteplere devamı özendirici yazılar ulusal basında olduğu kadar yerel basında da geniş şekilde yer almıştır. Örneğin İzmir’de yayınlanan *Ahenk* gazetesi²⁶; Millet Mekteplerinin açılışını okuyucularına “Millet Mektepleri açıldı okuyunuz, istifade ediniz” şeklinde duyururken, yine “1 Kanunisiyi unutmayınız; o gün Millet Mektepleri açılacaktır.”, “Vatandaşların nazar-ı dikkatine... Millet Mektepleri açılıyor” gibi ilanlarla İzmir halkına Millet Mektepleri tanıtılmaya çalışılmıştır. Millet Mekteplerinin açılışıyla ilgili Konya’da yayınlanan *Babalık* gazetesinde 9 Ocak 1929 tarihinde neşredilen bir makalede ise; Millet Mekteplerinin açılış günü olan 1 Ocak’ta Konya dahilinde 120 dershanede eğitime başlandığı, ilerleyen günlerde halkın yoğun ilgisi neticesi dersane sayısının 150 ye çıkarılabileceği bildirilerek yine mekteplere olan ilgiye dikkat çekilmiştir.²⁷ Millet Mekteplerinin 1 Ocak’ta faaliyete geçmesiyle ilgili olarak *Cumhuriyet* gazetesi ise; “Yeni seneniz mübarek olsun” başlığını atarak, “Bugün maarif bayramı var, Millet Mektepleri bugün merasimle açılacak”, “Millet Mektepleri bu akşam açılıyor, bu mekteplere ait bütün izharat dün ikmal edilmiştir. Her mektep birbiriyle rekabet edencesine süslenmiştir. Maarif Müdürlüğü’nün tamimi üzerine dün mekteplerde tedrisat edilmeyerek çocuklar müsamere hazırlıklarıyla meşgul edilmiştir. Halkın kaydolmak üzere mekteplere müracaatı son dereceyi bulmuştur. Yalnız dün akşama kadar İstanbul etrafındaki mekteplere müracaat edenler, on bini mütecevizdir.” şeklinde bir habere yer vermiştir. Aynı gazete yine 1 Ocak 1929 tarihli nüshasının ilk

²⁴ Mustafa Şahin, *a.g.t.*, m.m.,s. 72.

²⁵ Mustafa Şahin, *a.g.t.*, m.m., s. 70.

²⁶ *Ahenk* 1 Ocak 1929.

²⁷ Ali Önal, “Harf İnkılabının Konya Basınındaki Akisleri, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi”, Konya 1987, s. 116.

sayfasında Millet Mekteplerinin açılışını ve Türk halkının bu mekteplere olan ilgisini; Millet Mekteplerinin giriş kapısının üzerinde parlayan bir güneş ve bu güneşin ortasında 1929 yılı yazısı, halkın akın akın Millet Mektepleri kapısına yönelişi, ve modernlik ve çağdaşlığın sembolize edildiği, bir eliyle kitap tutan, diğer eliyle millet mektebi kapısını gösteren bir Türk kadını şeklinde bir karikatürle sembolize edilmiştir²⁸

C. AFYONKARAHİSAR'DA MİLLET MEKTEPLERİNİN AÇILIŞI

I. MİLLET MEKTEPLERİNİN BİRİNCİ EĞİTİM DEVRESİ: (1 OCAK 1929)

24.11.1928 tarihli Millet Mektepleri talimatnamesi gereğince ülke genelinde 1 Ocak 1929 günü açılacak olan Millet Mektepleri için Afyonkarahisar vilayeti dahilinde Valilik, Maarif Müdürlüğü, Türk Ocağı, Öğretmenler Birliği gibi kuruluşlar tarafından gerekli hazırlık çalışmaları vakit kaybetmeksizin gerçekleştirilmiş, Valilik bünyesinde Millet Mektepleri idare heyeti oluşturulmuştur. Bu hazırlık çalışmaları bünyesinde Afyonkarahisar halkının Millet Mekteplerine düzenli ve verimli şekilde devamlarını sağlamak için Millet Mekteplerine kadınların gündüzleri, erkeklerin ise geceleri devam etmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca Afyonkarahisar vilayetinde 1 Ocak 1929 tarihinde ders başı yapılacak 181 dersane hazır hale getirilmiştir. Bu dershanelerin 33 tanesi Afyonkarahisar merkezde, kalanı ise kaza, nahiye ve köylerde. Afyonkarahisar merkezde faaliyete açılan 33 dershanenin 12'si kadınlara, 21 tanesi ise erkeklere ayrılmıştır²⁹. Mektepler için yapılan çalışmalar içinde kadınların ve erkeklerin hangi mahallelerde açılan mekteplere gideceği belirlenmiştir. Buna göre; Karakâtip, Çavuşbaşı, Çavuşoğlu, Bedrik, Kubeli, Doğanç, Yukarı Pazar, Tacahmet, Zaviye Sultan, Monlbahşi, Camii Kebir, Kala Mahalleri, Ermeni mektebindeki (Sakarya Mektebine), Akmescit, Hacıyahya, Sinan Hanife, Sinan Paşa, Fakı Paşa, Kahil, Metli, Nakilci, Cansız, Göğce, Hacinasuh, Karaman, Arapmescit, Ağüstina, Hacı Mahmut, Hacı Abdurrahman, Marulcu Hacı Afdal, Hacı Mustafa, Efecik, Burmalı mahallelerinin eski iki mezar ortasındaki Kadın Ana Mektebi'ne gitmeleri kararlaştırılmıştır³⁰. Millet Mekteplerine yönelik Afyonkarahisar Maarif Müdürlüğü tarafından yapılan bir başka hazırlık ise; yeni Türk harflerinin öğretildiği halk dershanelerine devam eden vatandaşlar 25 Aralık 1928 Salı günü Afyonkarahisar Dumlupınar mektebinde sınav yapılmıştır. Söz konusu sınava 100 vatandaş iştirak etmiş bunlardan 74'ü başarılı olarak ehliyetname almaya hak kazanmışlardır. Sınavı kazanamayanlara ise; 1 Ocak 1929 tarihinde açılacak olan Millet Mekteplerinin B sınıfına katılmaları

²⁸ *Cumhuriyet*, 1 Ocak 1929.

²⁹ *Son Haber*, 25 Aralık 1928.

³⁰ *Son Haber*, 2 Ocak 1929.

zorunluluğu getirilmiştir³¹. Afyonkarahisar vilayeti Sandıklı ilçesinde de 160 derslane halka yeni Türk harflerini öğretmek için açılmıştır³².

1929'da sayıları 13 bini aşan öğretmen kadrosu ile her sene yarım milyon vatandaşı okur yazar yapmayı amaçlayan Türkiye Cumhuriyeti³³, bu ülküsünü gerçekleştirmek için açtığı Millet Mekteplerine azami ehemmiyet göstermiş, okulların açılışından bu okullara devam etmeyenlere verilecek cezalara kadar pek çok konuda gerekli açıklamalar Millet Mektepleri talimatnamesinde belirtilmiştir. Harf meselesinin uzun müddet tartışılmasından da anlaşıldığı üzere konunun mühim olduğunu bilen Gazi Mustafa Kemal ve Maarif Vekili Mustafa Necati muvaffakiyetin halkın kısa zamanda yeni Türk harflerini benimseyip öğrenmesine bağlı olduğunu biliyorlardı. Bu doğrultuda yeni Türk harflerini öğretmek için yurt genelinde Millet Mektepleri açılırken ülkedeki basın da halka hem yeni harfleri tanıtıcı hem de Millet Mekteplerine katılımı teşvik edici haberler yaparak tüm Türkiye'nin ilgisi yeni Türk harfleri ve Millet Mekteplerine çekmeye çalışmışlardır. Afyonkarahisar basını da 1 Ocak tarihinde resmen eğitime başlayacak olan Millet Mektepleri için vilayette yapılan her türlü faaliyete büyük önem vermiştir. Dolayısıyla Millet Mekteplerinin açılışı ve Türk milleti'ne kazandıracığı faydalar ile ilgili olarak muhtelif sayılarında önemli sayıda haber ve makale yayınlanmıştır.

23 Aralık 1928 ve 29 Aralık 1928 tarihli *Son Haber* gazetesinde millet mektepleriyle ilgili yayınlanan bir haberde Afyonkarahisar halkının millet mekteplerine devam etmesi ve mekteplere henüz devam etmeyenleri teşvik etmek milli bir hizmet ve milli bir şeref olarak değerlendirilmektedir. "Her ferdin, özellikle münevverlerin şahsi ve hususi işleri yanında bir de memleket için yapmaları lazım gelen umumi hizmetleri vardır. Bunlardan bir kısmı kanunlarla mecburi kılınmış, yapmayanlar için cezalar belirtilmiştir. Askerlik gibi vatani hizmetlerin değer bir kısmı ise arzu ve isteğe bırakılmıştır. Hayır cemiyetlerinde çalışmak gibi bunlar haricinde de memlekete hizmet için bir çok vesileler ortaya çıkabilir. Her hangi bir münasebetle temas ettiğiniz bir köylüye işine yarayacak birkaç kelime söylemek bile büyük bir hizmettir. Kanuni mecburiyetleri herkes ifâ eder. Asıl şeref, mecburi olamayan hizmetleri yapmaktır. Bilhassa bu günlerde memlekete hizmet etmek isteyenlere hazır bir fırsat vardır. Herkesi yeni yazının faydaları hakkında aydınlatmak, Millet Mekteplerinin açılışından evvel öğrenmeye teşvik etmek. Hiç şüphe yok ki bir vatandaşın okuyup yazmasına sebep olmak milli bir hizmet olmasın"³⁴. "Maalesef Türk milleti Arap harflerinin kötülüğü yüzünden şimdiye kadar cahil kaldı. Yirmi sene medreseye devam ettiği halde yazı yazamayanları hepimiz biliriz. Yeni

³¹ *Son Haber*, 27 Aralık 1928.

³² *Son Haber*, 2 Ocak 1929.

³³ M. Rauf İnan, *Mustafa Necati*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1980, s. 200.

³⁴ *Son Haber*, 23 Aralık 1928.

yöntemlerle eğitim yapan okullarımız daha çabuk okutup yazdırsalar da yine eski harflerle başa çıkamıyorlardı. İki, üç sene mektebe gitmiş fakat hala yazı öğrenememiş çocuklarımız vardı. Bu sene mektepler açılalı henüz birkaç ay olduğu halde küçükler çok ilerlemiş görünüyor. Avrupa'nın bu kadar yakınında ve Avrupa ile bu kadar sıkı münasebeti olan Türkiye'nin cehaletten kurtulacağı ve geri kalmış kaba ve yarı vahşi imajını kaldırıp tarihi zamandayız. Millet Mekteplerine kısa zamanda devam edecek olan faaliyetten sonra okuyup yazma öğrenecek olan Türk kadın ve erkeklerinin her hangi bir milletin kadın ve erkeklerinden geri kalmayacaklarını göstermiş olacaklardır. Okuyup yazmak artık bir milli şeref meselesi olmuştur.”³⁵

Millet mekteplerinin açılışı tüm yurttaki gibi Afyonkarahisar basınında da ve dolayısıyla *Son Haber* gazetesinde de geniş şekilde yer almıştır. Özellikle 31 Aralık 1928 tarihli *Son Haber* gazetesi 1 Ocak 1929 günü Millet Mekteplerinin açılışı münasebetiyle Afyonkarahisar'da yapılacak merasimi okuyucularına şöyle duyurmuştur: “Yarın (1 Ocak) bütün Türkiye’de milyonlarca Türk okuyup yazmaya başlayacak. Bu ne büyük, ne muazzam bir hamledir. 1 Ocak 1929 tarihi ehemmiyetini bütün cihan hayret ve hürmetle karşılayacak. Milletimiz medeniyet aleminde kendisinden bir kere daha övgüyle bahsettirecek. Yarın şehrimizde yapılacak merasim hakkında aşağıdaki malumatı okuyucularımıza arz ederiz:

Yarın akşam saat 19’da Dumlupınar Mektebinde Millet Mektepleri’nin açılması münasebetiyle merasim yapılacaktır. Mahalli müzika akşamdan itibaren mektep önünde durarak gösteri yapacaktır. Belediye, hükümet, diğer resmi ve özel binalar bayraklar, fenerlerle süslenecek, bir de fener alayı tertip olunacaktır. Merasime vali bey efendinin nutkuyla başlanacak ondan sonra Muallimler Birliği, Türk Ocağı namına birer nutuk söylenecektir. Merasime pek çok kişi davetlidir”.³⁶

Son Haber gazetesi Millet Mektepleri’nin açıldığı 1 Ocak 1929 tarihini ise Türk milletinin cahillikten kurtuluş günü olarak değerlendirmiştir. “Türkiye şehir ve köylerinde Millet Mektepleri bu gün (1 Ocak) açılacaktır. İnkılâbın muzaffer, kadir ve yaratıcı iradesi Türk milletine yeni bir hamle daha yaptırıyor. İlk hedefimiz kısa bir zamanda ümmiliği kaldırmaktır. Gelişme ve kader bizi önümüzde açtığı yeni vazife ufuklarına çağırıyor”³⁷. “1929 yılı Türk milletinin yeni ve çok büyük bir hamlesiyle başlıyor. Beşikten mezara kadar öğrenmek mecburiyetinde olduğumuzu yeni fark ettik. 1928’den cahil olarak çıkan milyonlarca vatandaşımız 1929’da okur yazar efendi olacak”³⁸.

³⁵ *Son Haber*, 29 Aralık 1928.

³⁶ *Son Haber*, 31 Aralık 1928.

³⁷ *Son Haber*, 1 Ocak 1929.

³⁸ *Son Haber*, 1 Ocak 1929.

Millet mekteplerinin açılış gününde yapılan etkinlikler 2 Ocak 1929 tarihinde şöyle aktarılmıştır; “Dün gece her vilayetimizde Millet Mektepleri faaliyete başlamıştır. Halk büyük bir arzu ile mekteplere koşmuştur. Vilayetimizdeki bazı mekteplerde yer kalmadı. Dün akşam Millet Mektepleri her yerde merasimle açılmıştır. Şehrimizde Dumlupınar Mektebi’nin geniş salonunda yapılan merasim çok parlak olmuştur. Salonda oturacak yer kalmamış, herkes bu tarihi günü kutlamak için büyük bir arzu göstermiştir. Merasime vali beyefendinin harf inkılâbının ehemmiyet ve isabetini izah eden nutuklarıyla başlanmış ve bunun muallim Muharrem ve Türk ocağında Galip Beylerin nutukları takip etmiştir. Ondan sonra mektep baş muallimi Ragıp Bey bir örnek ders vermiş, küçük bir piyes temsil edilmiştir. Zeybek oynanmış, müzisyen Fevzi Bey ve gurubu tarafından uygun parçalar çalınmıştır”³⁹. “Millet Mektepleri açıldı fırsatı kaçırmayarak hemen kaydolunuz. Dün akşamdan itibaren bütün Türkiye’de Millet Mektepleri açılmıştır. Şehrimizde bu münasebetle Dumlupınar Mektebinde bir müsamere verilmiş ve müsamerayı müteakip orada hazır bulunanlara bir örnek ders verilmiştir. Müsamerelede vali vekili Aziz ve Dumlupınar okulu baş muallimi Ragıp Bey birer nutuk söyleyerek harf inkılâbının ehemmiyet ve büyüklüğünden bahsetmişlerdir”⁴⁰.

Mekteplerin eğitim öğretime başlamasından sonra da gerek mekteplerin ihtiyaçları ve gerekse halkın söz konusu mekteplere karşı tutumu hakkında önemli haberler yer almıştır; “Millet Mektepleri faaliyetine devam ediyor. Her sene bir çok vatandaşımızın okuyup yazma öğrenmesi büyük bir nimettir. Bunun için Millet Mekteplerinden azami semereyi almak gayesiyle çalışmak lâzımdır. Bir kısım vatandaşların muntazam devamına ve şevk ile okuyup yazma öğrenmeye çalışmalarına karşılık diğer bir kesimde de bir isteksizlik ve devamsızlık görülüyor. Bunu tabi düzeltmek lâzımdır. Bazı insanlar sadece okuyup yazma işinde değil, hayat ve gelecekle ilgili her işte çaba gösterebilme bilgi ve azminden yoksundurlar. Bunların adeta bitkisel bir hayatları vardır. Bu kesimi uyandırabilmek sürekli bir teşvik ve etki ister. Fikrimizce cezadan evvel müracaat edilecek başka tedbirler vardır. Ceza en sona bırakılmalıdır. Bir öğretmen karşısına gelen bir talebeyi daimi surette mektebe bağlayabilmek için bütün kudretini kullanarak adeta sihirli bir etki yapmaya çalışırsa muntazam bir devam sağlanabilir. Öğretmen vazifesini ihmal ederse iş eksik kalır. Yalnız ders vermekten ibaret düşünülürse, derse özel bir cazibe vermeği, her derste bir fırsat bularak okuyup yazma öğrenmenin hayatta açacağı yeni ve mesut ufku anlatmayı ihmal ederse iş eksik kalır”⁴¹.

³⁹ *Son Haber*, 2 Ocak 1929.

⁴⁰ *Son Haber*, 2 Ocak 1929.

⁴¹ *Son Haber*, 3 Ocak 1929.

Afyonkarahisar basınında, Afyonkarahisar halkına okur yazar olmanın insana sağlayacağı getirileri anlatılırken daha çok halkın günlük yaşamda cahillikten dolayı karşılaştıkları zorluklar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yeni harfleri öğrenmekle halkın kazanacakları hakkında “bütün adam okuyup yazma bilen adamdır. İmzasını attığı kağıdın içinde ne yazılı olduğunu bilir. İmza hiç düşmeyen bir mühürdür. Alacağını yazar, borcunu bilir, mektubunu yazar, karşılığını okur, esrarını ele duyurmaz, mühür taşımaz”⁴² şeklindeki haber bunu kanıtlar niteliktedir. Vilayet dahilinde yeni Türk harflerini halka tanıtmaya ve Millet Mekteplerine Afyonkarahisarlıların iştirakini sağlama çalışmalarına Afyonkarahisar’ın ünlü şairleri Adanalı Ziya Bey de yazdığı manzumelerle katılmıştır;

“Bundan böyle görecektir bu millet
Dünyayı, Konya’yı, ta...yakınından
Dikiş mi tutturur? Artık cehalet
Marifet kılıcı çıktı kınından

Okuyup yazacak halk baştan başa
Ağalık tarihe karışacaktır
Her Türk efendidir, beydir, ya paşa
Dost, düşman bu hale hep şaşacaktır

Uzun söz ne lâzım? Aklımın dibi
Yeni harfler feyzimize kefildir.
Niçin saklanmalı? Eskisi gibi
İğne ile kuyu kazmak değildir.

Sür’ati kaybetmez yokuş enişte
Bununla erişir maksada eren
Ah, açık söylerim, ben bugün işte
Eski harf kağıdı ise yenisi tren.⁴³
Umum halk bugün bakın okur yazar efendidir.
Neler hediye eyledi bize cihanı İnkılâp

⁴² *Son Haber*, 25 Aralık 1928.

⁴³ *Son Haber*, 31 Aralık 1928.

Fakat teceddün bu bir atayı bimendidir
 Cihanı cehle elveda, vatan hesabına ziya
 Bu milletin küçük büyük umum neşemendidir.”⁴⁴

Gözümle görsen eyer sen, bu gün dünyayı
 Sanırdın arza dökülmüş, nücumu ulyayı
 O rütbe yeryüzü parlak ki göz kamaştırıyor
 Füyüzü şaşaa tutmuş cibali, sahrayı
 Şaşırdım, eşki meserret sacıp saflandım
 Hakikata mütebeddil görünce, hulyayı
 Bu şevki bale sebep hep mekâtibi millet
 Ki eyleyor bize müjde refahı ferdayı
 Kemal yıldızı doğdu, vatan! Gözün aydın
 Şen ol, gül artık, unut, devri nale fermayı
 Beşer, neler neler, icadederdi, fitrat eyer
 Uluma, marifete, vakfeyledi sevdayı
 Cehaletten utanmazsın ey ehli basar
 Görünce sen şu zamanda okur bir amayı
 Çalışta bari bir öğren, vatan ne, sen kimsin?
 Büyük babanla anan Adem’i ve Havva’yı
 Zemanı sayü ameldir zaman, Ziya şimdi
 Ne iltica tanırım ben, ne köhne ilcayı
 Adanalı Ziya⁴⁵.

Gerek milli ve gerekse Afyonkarahisar başınında Millet Mekteplerine halkın ilgisini çekmeye yönelik çıkan haberler kısa zamanda etkisini göstermiş, Türkiye’de çok sayıda vatandaş yeni Türk harflerini öğrenmek gayesiyle Millet Mekteplerine devam etmiştir. Millet Mekteplerinin törenle hizmete başladığı 1 Ocak 1929 tarihinden itibaren bir yıl içerisinde ülke genelinde 1992 millet mektebi açılmış, bu mekteplerde 11.073 öğretmen

⁴⁴ *Son Haber*, 25 Aralık 1928.

⁴⁵ *Son Haber*, 21 İkinci Kanun 1929.

tarafından 589.858 kişiye yeni Türk harfleri öğretilmeye çalışılmıştır.⁴⁶ Yeni Türk harflerini öğretmek gayesiyle resmi ve özel kurslara katılanlar haricinde yarım milyondan fazla Türk vatandaşına bir yıl gibi kısa bir zamanda ulaşmak önemli bir başarıdır. Ebetteki böyle kapsamlı bir organizasyonu gerçekleştirmek bazı ekonomik harcamaları da beraberinde getirmiştir. 1929 yılı boyunca Millet Mekteplerinin giderlerini karşılamak amacıyla 63 vilayet bütçesine 794.642 lira ödenek ayrılmıştır. Ayrıca maarif bakanlığı vilayet bütçelerinden bağımsız olarak 13 vilayete 43.500 lira daha yardımı yine Millet Mektepleri giderleri için ayırmıştır.⁴⁷

Türkiye genelindeki köy sandıkları, mahalli belediyeler ve ocaklar tarafından açılan özel dersaneler toplam 1 milyon Türk lirasına mâl olmuştur. İncelemelere göre bir dershanede 1929 yılında 6.570 öğrenci öğrenim görmüş ve bu dersanelere devam eden her bir öğrenci 2 Türk lirasına mâl olmuştur.⁴⁸

Millet Mektepleri talimatnamesinde belirtildiği üzere 16-45 yaş arasındaki erkek vatandaşların Millet Mekteplerine devam etmeleri zorunlu idi. 1929 yılı içerisinde ülke genelinde Millet Mekteplerine devamla mükellef olan vatandaşların sayısı 6 milyon 200 bin kişidir. Bu miktar içinde az okuma yazma bilenlerin sayısı 1 milyon civarındadır. Nisan 1929-Haziran 1929 tarihleri arasında Millet Mekteplerine bağlı olarak Türkiye genelinde 1.258 halk okuma odası faaliyete geçmiştir. Maarif vekaletince söz konusu okuma odalarına 11 bin Türk lirası tutarında kitap ve 110 halk neşriyat serisi kitabı gönderilmiştir.⁴⁹

Afyonkarahisar vilayetinde de 1 Ocak 1929 tarihinde hizmete giren Millet Mekteplerine Afyonkarahisarlılarca büyük alâka gösterilmiştir. Söz konusu okullara 9.575'i bayan ve 13.918 erkek olmak üzere toplam 23.493 Afyonkarahisarlı iştirak etmiştir.⁵⁰ Afyonkarahisarlıların Millet Mekteplerine gösterdiği bu temayül dönemin Afyonkarahisar valisi Fahreddin Bey tarafından "Vilayetin aziz halkına; Büyük Gazi'nin işaretleriyle şefkatli hükümetimizin açtığı Millet Mekteplerine karşı vilayetin kadın erkek aziz halkının gösterdiği istek ve gayret kendilerinden beklenen yüksek derecede tezahür ederek pek büyük memnuniyet hasıl eylemiştir. Daha mekteplerin ilk açıldığı zaman dersanelerin az gelmesi bu kıymetli müjdeyi vermiştir. Muhterem halkımızı tebrik ve kendilerine bütün kalbimle teşekkür ederim."⁵¹ şeklinde bir beyanatla kutlanmıştır.

⁴⁶ *Son Haber*, 5 Haziran 1930.

⁴⁷ *Son Haber*, 5 Haziran 1930.

⁴⁸ *Son Haber*, 5 Haziran 1930.

⁴⁹ *Son Haber*, 5 Haziran 1930.

⁵⁰ *Son Haber*, 5 Haziran 1930.

⁵¹ *Son Haber*, 5 Haziran 1930.

Millet Mekteplerinin kurulmasında büyük emek sarf eden Maarif Vekili Mustafa Necati'nin Millet Mekteplerinin açılış günü olan 1 Ocak 1929'daki beklenmeyen vefatı⁵² tüm Türkiye'yi olduğu gibi Afyonkarahisarlıları da çok üzmüştür. *Son Haber* gazetesi Mustafa Necati'nin ölüm haberini 2 Ocak 1929 tarihli gazetenin birinci sayfasından okuyucularına "Dün kendisine apandisit ameliyat yaptırmış olan Maarif Vekili Mustafa Necati Bey Efendi vefat etmiştir. *Son Haber* genç vekilimizin vakitsiz ölümünü büyük bir teessürle karşılar. şeklinde duyurmuştur.⁵³ Mustafa Necati'nin ani ölümüyle boşalmış bulunan Maarif vekilliğini bir süre için vekaleten Başvekil İsmet Paşa yürütmüştür. Ancak daha sonra Maarif vekilliğine yeni bir atama yapılmamış İsmet Paşa'nın bizzat kendisi başvekillik göreviyle birlikte Maarif Vekilliği görevini de asaleten 09.01.1929 tarihinde üstlenmiştir.⁵⁴ İsmet İnönü'nün vekilliği döneminde Millet Mekteplerine öteden beri gösterilen büyük hassasiyet sürmüştür. İnönü Millet Mekteplerinin başarıya ulaşmasında en büyük sorumluluğun öğretmenlere düştüğünü belirterek ülke genelindeki tüm öğretmenlere ulaştırılmak üzere bir tamim yayınlamıştır. Söz konusu tamim Afyonkarahisar'da *Son haber* gazetesi aracılığıyla okuyucu ve muallimlere ulaştırılmıştır. Bu tamimde Maarif Vekili İnönü Öğretmenlerden; maarif bakanlığınca Millet Mekteplerinde kullanılmak üzere gönderilen "Türk harflerinin öğretim usulleri" kitapçığının dikkatlice okunmasını ve tatbik edilmesini, Millet Mekteplerine devam vatandaşların okul talebelerinden farklı olduğuna ve bunların birbirleriyle mukayese edilemeyeceğine, Millet Mektepleri talebelerinin hayatta yaşamış, tecrübe görmüş, düşüncesi ona göre oluşmuş olgun insanlar olduğuna dikkat edilmesi istenerek Millet Mektebi talebelerine daha hoş görülmesi yaklaşılmasını ve derslerin cazibeli şekilde işlenmesi talep edilmiştir.⁵⁵ Ayrıca muallimlerin vazifelerinin yalnızca harf öğrenmek ve okutmaktan ibaret olmadığı geçmişteki pek çok ihmal yüzünden bakımsız ve örneksiz kalmış olan Türk vatandaşlarına aynı zamanda toplum kurallarına uygun hayatın da anlatılması gerektiği vurgulanmıştır. İnönü talimatnamesinde; muallimlerin Millet Mekteplerine devam ederek okuma yazma öğrenenlerin hayatta elde edeceği başarı ve kârların muallimlerce vatandaşa anlatılmasının bu okullara olan ilgiyi arttıracaklarını ifade etmiş, tüm öğretmenlerin derslere gösterilen katılımı sağlamak için ellerinden geleni yapmalarını ve bu işi bir onur meselesi olarak kabul etmelerini rica ederek muallimlerin bu şerefli çalışmalarında başarılar dilemiştir.⁵⁶

⁵² M.Rauf İnan, *a.g.e.*, s..45.

⁵³ *Son Haber*, 2 Ocak 1930.

⁵⁴ Erdoğan Başar, "Cumhuriyet Dönemi Milli Eğitim Bakanları ve İcraatlarının Değerlendirilmesi (1920-1960)", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, s.110.

⁵⁵ *Son Haber*, 14 Kasım 1929.

⁵⁶ *Son Haber*, 25 Şubat 1929.

Türkiye genelinde 1 Ocak tarihinde resmen faaliyete başlayan Millet Mekteplerinin bir yıllık bir uygulama devresi neticesinde Millet Mektepleri talimatnamesinde bazı aksaklıkların mevcut olduğu görülmüş, bu olumsuzluk üzerine 22.09.1929 tarihinde ikinci Millet Mektepleri talimatnamesi hazırlanmıştır. Millet Mektepleri için hazırlanan ikinci talimatname getirilen yenilikler Afyonkarahisar basımında ayrıntılı bir şekilde yer bulmuştur. “Millet Mekteplerine devam edenlerin mahzar olacakları müsaadeler ve devam etmeyenlere tatbik edilecek ceza ve memnuniyetler” başlığıyla çıkan bir haberde; yeni Millet Mektepleri talimatnamesinin maarif vekaletince Afyonkarahisar vilayeti’ne gönderildiği ve bu talimatnamelerinde mekteplere dağıtıldığı belirtilmiştir. Yine söz konusu haberde yeni Millet Mektepleri talimatnamesinde Millet Mekteplerinin A ve B dershaneleriyle, halk okuma odaları ve köy yatı dershanelerinden oluştuğu, 16-45 yaş arasında erkek her vatandaşın bu dershanelerde okutulacağı halka bildirilmiştir.⁵⁷ Ayrıca bu haberde; ikinci Millet Mektepleri talimatnamesinde yer alan Millet Mekteplerine devam edenlerin elde edeceği mükafat ve devam etmeyenlere verilecek cezalar yer almıştır. Buna göre;

1. Köy, mahalle, ihtiyar heyetlerine aza olabilmek, devlet müesseseleriyle şehir emaneti ve belediyeler, tekel idareleri, banka, demiryolu ve limanlar idareleri daimi müstahdemleri, hamallar, müteahhit yanında çalışan ameleden 1931 senesi mayıs ayından itibaren Millet Mekteplerinde okuduklarına dair vesika sorulacaktır. Bu vesikayı göstermeyenlerden yukarıdaki hizmetlere kabul edilmeyeceklerdir.

2. Millet Mekteplerine gitmeyenlerden idare heyeti kararı ile mali durumuna göre idari vilayet kanununun 68. maddesine göre nakdi ceza alınacaktır.⁵⁸ Yine aynı haberde 1 Ocak 1930 tarihinde ikinci eğitim devresi açılacak olan Millet Mekteplerinde A şubesinde öğretilen yeni Türk harfleri yanında B şubelerinde kıraat (okuma), tahrir (yazma), hesap, ölçüler, sağlık ve yurt bilgisi derslerinin de öğretileceği ifade edilmiştir.⁵⁹

Millet Mektepleri talimatnamesi ile ilgili bir diğer haberde ise 1929 yılında faaliyete başlayan Millet Mekteplerinin ikinci eğitim devresinin vali beyin başkanlığı altında; Maarif Müdürü, Cumhuriyet Halk Fırkası Mutemedi, Belediye ve Türk Ocağı başkanlarından oluşan bir heyet tarafından idare edileceği belirtilerek vatandaşları yakinen ilgilendiren Millet Mekteplerine devam etmeyenlerin karşılaşacakları zorluklara değinilmiştir. Buna göre; Millet Mekteplerine devam etmeyenler; hükümet, belediye, demiryolu, banka, ve benzeri kurumların hizmetine alınmayacaklardır. Yirmiden fazla işçi çalıştıran müesseselerin işçileri hiç vakit kaybetmeksizin

⁵⁷ *Son Haber*, 24 Ekim 1929.

⁵⁸ *Son Haber*, 24 Ekim 1929.

⁵⁹ *Son Haber*, 24 Ekim 1929.

okur yazar olacaktır. Bununla beraber sıhhi mazereti olanlar ve Millet Mekteplerine devam için işi müsait olmayan müstesna olmak üzere Millet Mekteplerine devam etmeyenlerden ceza nakdi alınacaktır.⁶⁰

II. MİLLET MEKTEPLERİNİN İKİNCİ EĞİTİM DEVRESİ: (1 OCAK 1930)

1929 yılında ilk eğitim dönemini tamamlayan Millet Mektepleri teşkilatı 1 Ocak 1930'da ikinci devre eğitime başlamıştır. Afyonkarahisar vilayetinde Millet Mekteplerinin yeniden faaliyete geçmesi ile ilgili çalışmalar mekteplerin açılmasından üç ay evvel başlamıştır. Dönemin Vali Vekili Aziz Bey *Son Haber* gazetesi aracılığıyla Afyonkarahisarlı okuyuculara Millet Mektepleri için yapılan çalışmalarla ilgili verdiği bir beyanatta; Maarif Müdürü, Cumhuriyet Halk Fırkası Mutemedi, Belediye ve Türk Ocağı başkanlarından oluşan Millet Mektepleri idare heyetinin 23 Ekim 1929 Çarşamba günü bir toplantı yaptığını, 1 Ocak 1930'da açılacak ikinci Millet Mektepleri devresi için vilayet dahilinde 188 mektebin hazır hale getirildiğini, tespit edilecek duruma göre icap ederse seyyar muallimlerin de atanıp bu muallimlerle tüm köylerin dolaşılacağı ifade edilmiştir. Ayrıca bütçede 2500 Türk lirası gelirin olduğu, lüzum görülürse bu miktarın 40.000 Türk lirasına çıkabileceği, 1 Ocak tarihinde tüm talebelere dağıtılmak üzere 15.000 alfabenin satın alınacağı, Orta ve İlk mekteplerin elektrik tesisatının 29 Ekim 1929 tarihine kadar bitirileceği ifade edilerek Millet Mektepleri işine Türkiye Cumhuriyeti hükümeti tarafından son derece önem verileceği ve Türk milletinin kabiliyetinin gelişmesi için ne gerekiyorsa yapılacağı belirtilmiştir.⁶¹

Millet Mektepleri ikinci eğitim devresinin yaklaşmasıyla hem ulusal basında hem de Afyonkarahisar basınında bu mektepler ile ilgili haberler artmıştır. Bunun sebepleri arasında Millet Mektepleri talimatnamesinde ifade edilen propaganda faaliyetlerinin yanında milli şuura sahip inkılâpçı mahalli gazetecilerin Türk halkını bilinçlendirmeye çalışmalarının da önemli rolü vardır. Afyonkarahisar basını incelendiğinde yeni Türk harfleri ve Millet Mekteplerine halkın ilgi ve katılımını sağlamak için genellikle vatandaşların günlük yaşamda cahillikten dolayı sıkça karşılaştıkları sorunlar dile getirilmiş, bu sorunların çözüm yolu olarak da yeni Türk harflerinin en kısa zamanda öğrenilmesi tavsiye edilmiştir. Bu anlamda Afyonkarahisar *Son Haber* gazetesinin 19 Ekim 1929 tarihli "Okuyup yazma bilen ile okuyup yazma bilmeyen" adlı haberin de işlenen tema aynı gayeyi taşımaktadır. Bu haberde Okuyup yazma bilmeyen ile okuyup yazar olan kişi şöyle mukayese edilmektedir:

⁶⁰ *Son Haber*, 24 Ekim 1929.

⁶¹ *Son Haber*, 24 Ekim 1929.

“Okuyup Yazma Bilmeyen:

Okuyup yazma bilmeyen adam fitri meziyetlerini gösteremeyecek, hatta muvaffak olamayacaktır. Hükümet işlerine karşı daima başkalarının yardımına muhtaç olacak, ufak bir iş için minnet altına girecektir. Alacağını, borcunu şaşırarak, hesaplarını tutamayacak, sırlarını başkalarına açmaya mecbur olacaktır. Özetle okuyup yazma öğrenmek isteyen adam iyi yaşamak isteyen adamdır.

Okur Yazar Adam:

Okuyup yazma bilen adam; şerefli ve hayatta muvaffak adamdır. Dilekçesini kendisi yazar, resmi işlerini kendisi takip eder, ufak iş için başkasının minneti altına girmez. Alacağını, borcunu şaşırmaz, hesabını kendisi tutar. Sırrını başkasına açmaya mecbur olmaz. Özetle; okur yazar adam saadet vasıtasının en önemlisine sahip adamdır”⁶².

Afyonkarahisar’ın tanınmış gazetecilerinden olan Abdullah Mahir pek çok konuda olduğu gibi Millet Mektepleri’nin Afyonkarahisarlılarca tanınmasında da yazdığı gazete makaleleriyle rehberlik misyonunu sürdürmüştür. Abdullah Mahir Millet Mektepleri ile ilgili “Matmazel Suzi” başlıklı yazısında Millet Mekteplerinin ikinci ders devresinin yakında açılacağını, bu münasebetle her düşünceli Türk’e düşen vazifeyi hatırlatmak istediğini ve Afyonkarahisarlıların her bir hemşehrisini okuyup yazmaya teşvik etmelerini istemiştir. Aynı makalede Abdullah Mahir; şerefli Türk Milleti’nin reisi Gazi Mustafa Kemal’in 8-9 Ağustos 1928’de Sarayburnu sahilinde halkın okuyup yazmasına mani olan Arap harflerini bir gece içinde tarihe gömerek yerine bütün medeniyet dünyasının müşterek ve kolay alfabesinden kendi lisanımıza daha uygun olarak hususileştirilmiş olan yeni Türk yazısını ortaya koyduğunu ifade etmiş, daha sonra 1929 yılı içerisinde Türkiye genelinde girişilen eğitim seferberliğinde ülkenin kazandığı okur yazar oranının hiç de azımsanmayacak kadar yüksek olduğu, özellikle köylüler arasında tesadüf edilen okuyup yazar sayısının çokluğunun memnuniyet verici bir manzara teşkil ettiği ifade olunmuştur. Ayrıca Arap harfleriyle daha evvelden okur yazar durumda olanların eski yazıdaki okuma sürat ve azimlerini yeni Türk harflerinde de gösterememiş olmalarının çok büyük bir problem olmadığı, bu işin bir zaman meselesi olduğu, nitekim yeni Türk harfleriyle fazla mesai yapanların okuma hız ve azimlerinin kısa zamanda mühim oranda arttığı, söz konusu durumun gelecek için ümit verici olduğu belirtilerek yeni yazının elbette bir takım külfeti beraberinde getireceği, ancak külfetsiz hiçbir işin olmayacağı, Türk milletinin okuyup yazmayı öğrenmesi gibi çok büyük bir nimet karşısında bahsedilen müşkülâtın kifayetsiz kalacağı beyan edilmiştir⁶³.

⁶² *Son Haber*, 19 Ekim 1929.

⁶³ *Son Haber*, 22 Ekim 1929.

Harf İnkılâbının gerçekleşmesi, Millet Mekteplerinin ülkenin pek çok bölgesinde eğitime başlayıp halka yeni Türk harflerini öğretmesinden sonra sıra vatandaşlara okuma alışkanlığı kazandırmaya gelmiştir. Bu ülkünün gerçekleşmesinde basına yine büyük vazife düşmüştür. Yayımlanan çok sayıdaki makale ile Türk halkının okuma azmi, isteği arttırılmaya çalışılmıştır. Basının Türk İnkılâplarının halka ulaştırılmasındaki bu fevkâlade azmi söz konusu ülküde de sürmüştür. Bu bağlamda çalışma sahası olarak belirlediğimiz Afyonkarahisar basını incelendiğinde halkın okutulma gayesine dair önemli yayınlarla karşılaşmaktadır. Özellikle *Son Haber* gazetesi konuya oldukça ilgilidir. “Okutma Mesaisi” başlıklı bir yazıda şu ifadeler yer verilmiştir. “1928 senesinin büyük bir mazhariyete nail oldu. Harf İnkılâbı içinde yaşadığımız günler bize çok tabî ve alelâde geliyor. Halbuki istikbâlin münevverleri bu günleri ne kadar büyük ne kadar ulvi görecek. Türk Milleti kısa bir zaman zarfında okur yazar bir millet olacak, okur yazar oranı çoğalacak. Bu hayırlı İnkılâpta hepimize düşen vazifeler vardır. Bu vazife her fırsattan istifade ederek herkesi öğrenmeğe teşvik etmek yeni harflerin kolaylığını göstermektir. Okur yazar bir adamla, okuyup yazma bilmeyen bir adam arasındaki farkı düşününüz. Amerika’da geceyi bir kanepede üzerinde yataksız geçiren bir amelenin bile elinde bir gazete bulunmuş. Gazete okuyan bir adam ise her türlü kolaylıklara maliktir. Dünyada ne olup bittiğinden haberdardır. Sosyal vazifelerini bilir. Kanuni vazifelerini vaktinde yerine getirir. Hele gazetelerin sıhhi, hukuki her derde mütehasıs kalemlerle deva buldukları bu devirde! Sonra mektubunu bizzat yazıp okumak hesaplarını yapmak, istidadını yazmak, gideceği, gireceği yeri okuyarak bulmak az faide mi? Milletler fertlerden teşekkül eder. Yükselmiş fertlerden yüksek milletler hasıl olduğu gibi okuyup yazma bilmeyen cahil adamlardan da geri kalmış milletler hasıl olur. Türk Milleti’nin yüksek bir millet olması için hazır fırsat varken hepimiz çalışalım Vazifeye yalnız muallimlerin değildir. Hepimize teşvik ve istek vazifesi düşer”⁶⁴

Aynı konuda “Okutmak İçin” başlığıyla yayımlanan makalede halkın okuma zevk ve isteği ile ilgili şu makalelere yer verilmiştir; “Halkın okuması önemli bir problemdir. Maalesef gerek eski yazı ile gerek yeni yazı ile yazılmış olsun hiçbir kitap ve gazete mühim bir okuyucu kitlesi bulamamıştır. Halka okuma zevkini aşlamak için çalışmak gerekmektedir. Tesis edilecek olan genel kütüphaneler halka okuma zevki aşılabilir. Güzel, güneşli, konforlu kütüphane binaları mutlaka ziyaretçi ve okuyucu temin eder. Maalesef Türkiye’de böyle kütüphaneler pek azdır. İstanbul’daki Beyazıt Kütüphanesi modern bir binaya sahip olsa da istenilen düzeyde değildir. İzmir’deki Milli Kütüphane ise Türkiye’nin en iyi kütüphanelerinden biridir. Okumak için konfora ihtiyaç yoktur. Fakat

⁶⁴ *Son Haber*, 17 Aralık 1928.

ülkemizde okuma alışkanlığının noksan olması sebebiyle her şehirde kurulacak böyle çağdaş binalar toplumda okuma isteğinin artmasına yardımcı olabilir. Halkın okuma isteğini arttıracak ikinci bir tedbir ise; Ucuz kitaplar, gazetelerin basılmasıdır. Güzel kitaplar ve zengin içerikli nefis gazeteler okuyucu sayısını arttırır”⁶⁵.

Yine *Son Haber* gazetesi’ndeki haberde halka okuma alışkanlığı kazandırılması için şu öneriler sunulmaktadır;

“1. Kitapçılığımız reklâm yapamıyor, neşredilen bir çok kitapları, onları okuyacakları muhakkak olan bir kısım okuyucu bölümü bile haber alamıyor. Kitapçılığımıza ucuz bir reklam kapısı açabilmek için kitaptan bahseden matbu mektupları postaneler parasız kabul etmelidirler. Memleketimizde bu şekilde kitap reklâmı yapılmadığı için posta idaresi mevcut bir geliri kaybedecek değildir. Fakat bir kitapçı meselâ 10.000 adet basılı mektup göndermek için sarfına mecbur olduğu 100 lira kazanacaktır. Reklam matbaanın iyi bir tesir doğurabilmesi için en az üç defa tekrarlanması, reklam işini psikolojinin yardımıyla ilmi bir şekilde tetkik edenlerin ortaya koydukları bir kaide olduğu anlaşılır.

2. Devlet demiryolları, kitapçıların kuracakları bir birlik veya cemiyetin emrine bir vagon vermeli, bu vagon gezgin bir kütüphane halinde istasyonlarda satış yaparak dolaşıp durmalıdır. Büyük şehirlerde icabı kadar bir iki gün kalarak serbest ziyaretçi kabul etmeli, bir kitap sergisi mahiyetinde olmalıdır.

3. Almanya’da olduğu gibi “kitap günü” yapılmalı ve o gün kitap sevgisinin okuma zevkinin yayılıp kuvvetlenmesi için toplanmalar, konferanslar, sergiler tertip edilmelidir. Dinar’da vaktiyle bir muallim arkadaşın tertibiyle yapılan bir kitap müsamesinin güzel ve muvaffak neticesi burada överek anmak isteriz. Bu müsamere sonunda mektep kütüphanesinden herkese kura ile rast gele verilen bir cildin 15-20 dakika okunması, o kitabın ileride tamamen mütalâası ve onun tesiriyle başka kitapların okunması isteğini doğurmuştur. İlk yıl mühim bir tesir bırakmasa bile her yıl tekrarlama ile bunun bir ehemmiyet kazanacağı bellidir”⁶⁶.

Abdullah Mahir’in “Halk Lisanı” başlıklı bir makalesinde halkın okuma alışkanlığı kazanmasında gazetelere düşen vazife ilgili olarak şöyle bir değerlendirmesi olmuştur; “Gazetelerin iktisadi sahada memlekete yapabilecekleri büyük hizmetleri vardır. Türk gazeteciliğinin yakın gelecekte yapabilecekleri bu günden çok daha mühim olacaktır. Bunun sebebi ise; Türk halkının her geçen gün daha fazla okumak istemesidir. Gazetecilik tam

⁶⁵ *Son Haber*, 1 Teşrin-i evvel 1929.

⁶⁶ *Son Haber*, 28 Ocak 1928.

ve kâmil olabilmesi için ilk olarak halka okuma zevki uyandırılmalıdır. Milletın gazete ve kitap okuması sadece okur yazar olması yeterli değildir. Okuma zevkinin bir gereklilik şeklinde alışkanlık haline getirilmesi gerekmektedir...⁶⁷.

Abdullah Mahir 5 Mayıs 1930 tarihli yazısında *Vakit* gazetesi'nce ülke genelinde başlatılan "Ne Okuyacağız Anketi" üzerinde durmuştur. Mahir yazısında; söz konusu anket üzerinde farklı görüşlerin olduğunu belirtmekte ve yazısına şöyle devam etmektedir;

"Olay şudur; yeni nesil eski kitapları okuyamayacağı için eski kitaplardan nasıl faydalanacağı konusudur. Bu durumda ne yapılmalıdır? Yeni Türk harfleriyle hangi eserleri ne suretle yeniden basmalıdır? Bu tartışmalar yeni harflerin kabul edilmesine karşı ortaya sürülmüştür. Peyami Safa Bey, eski kitaplara çok ehemmiyet vermekte, yeni neslin eski kitaplardan mahrum kalmasına üzölmektedir. Buna karşılık Kâzım Nami Bey; 'zaten eski kitaplarımız nedir ki işlerinde kıymetli tek bir kitap bile yok' görüşünde bulunmaktadır. Bu kişilerin hükümet yardımı ile yeni kitaplar bastırılması fikrine karşı Hüseyin Cahit Bey "evvela millete mütalaâ zevki uyansın kitap kendiliğinden çoğalır" demiştir. Maarif Bakanlığı ülkede kitap neşriyatına öncülük etmelidir. Kitapların yazarlarına belirli bir ücret ödenmelidir. Kitapların bakanlıkta basılmasını uygun görmekteyiz. Kitaplara verilecek paranın miktarı iyi değerlendirilmelidir. Yalnız yeni harflerle okumayı bilenler değil, Arap harfleriyle okuma yazma bilenlerin dahi yeni neşredilecek kitapları okumaya ihtiyacı vardır. Kitapların insan için ehemmiyeti elle tutulup gözle görölmüş olduğundan bazı kişilerce yadırganmaktadır. Oysa ki kitaplar istikbâl için çok mühim etkilere sahiptir"⁶⁸.

N. R. Karatay imza ve "Okuyan Milletler" başlıklı diğer bir makalede ise okuma meselesi şöyle değerlendirilmiştir; "En ileri millet, en çok okuyan millettir. Bir sosyetenin sosyallık düzeyi (seviyesi) yükseldikçe okumak ihtiyacı da artar. İnsanlarda okumak ihtiyacının artması demek bitki ve hayvan klasından uzaklaşması bütün anlamıyla insanlaşması ruhlaşması demektir. Taşta, toprakta ne duygu ne düşünce vardır. Nebat (Bitki) klasında bir çeşit duygu olduğunu görüyoruz. Hayvanlarda hem duygu, hem hareket göze çarpıyor. İlkel kavimler duygu ile hareket eder, düşünür fakat okumaz. İlerlemeye başlayan milletlerde düşünce yalnız kafada ve sözde kalmaz, kitaplarda dönüp dolaşabilen müşahhas (somut) bir hale gelmiştir. Çok ileri milletler de ise okumak ihtiyacı midenin ihtiyacı gibi kuvvetli bir şekilde duyulur. Böyle milletlerde her gün emek sarfiyatından artık kitap sarfiyatı

⁶⁷ Abdullah Mahir, "Halk Lisanı", *Son Haber*, 29 Birinci kanun 1929.

⁶⁸ Abdullah Mahir, "Ne Okuyacağız Anketi" *Son Haber*, 5 Mayıs 1930.

vardır. Onların fırınlarından çok basımevleri, lokantalarından çok kütüphaneleri vardır. Oralarda herkes okur, herkes üzerinde ya kitap ya gazete hasılı okuyacak bir şey taşır. İşçileri dinlenme saatinde okur, işten çıkınca okur, evinde okur, parkta okur, kahvede okur. Oralarda bakanlar okur, işyarlar okur, direktörler okur, öğretmenler okur, öğrenci okur, kadın erkek, çoluk çocuk, genç ihtiyar... herkes okur. Tramvaylarda okurlar, otobüste okurlar, şimendiferde okurlar, yer altı trenlerinde okurlar. Her ailenin iyi kötü bir kütüphanesi vardır. Gazetelerin baskı sayısı havsahaya sığmayacak bir nispettedir. O gazeteler için ölçü ünitesi yüzler değil onbinlerdir. İştıyoruz ki her günkü basımında milyonlarca sayı çıkaran gazeteler varmış. Milyonlarca insan ve onun yüz misli milyonlarca gazete, dergi ve kitap insan adeta el ile tutulacak derecede açık olarak görüyor ki milyonlarca insandan meydana gelen topluluğun üstünde bir kat daha sık ve koyu bir fikir cihanı vardır. İlkel devirlerde bir takım hayvanlar vardı. Bunlar Hint Cevizi büyüklüğünde bir başın arkasında kamyon gibi vücut taşırlardı. O mini mini baş arkasındaki o kaba madde ağırlığını sürüklerdi. Okuyup yazmayan, kafaları işlemeyen milletler işte tıpkı bu hayvanlara benzer. İç güdü (sevki tabii)lerden doğmuş, dine ve korkuya dayanan cılız fikirler koca bir kütleyi hareket ettirir. Okur yazar milletlerde kafa olgun bir hale gelmiştir. Büyük insan yığınlarını çevirip yöneten kuvvet kafa kuvveti fikir kuvvetidir”⁶⁹. Kazım Nami'nin *Taşpınar* mecmuasında yazdığı “Okuma Tiryakiliği”⁷⁰ başlıklı makalede de halkın yeterince okumadığından okuma yazma bilmeyenlerin de öğrenmeye azimli olmadığından şikayet edilmektedir. Ayrıca eski harflerin zorluğu ve öğrenmesi zor olduğu için okur yazar oranının düşük olması belki normal karşılanabileceğine rağmen yeni harflerin kabulü ve dil inkılâbı ile okumanın ve yazmanın artık çok kolay olmasına rağmen halâ okur yazar oranındaki yetersizliğin sebebi olarak bunun alışkanlık haline getirilememesi gösterilmiştir.

Yeni Türk harflerinin Türk halkına öğretildiği Millet Mektepleri için Afyonkarahisar'da Valilik, Maarif Müdürlüğü, Türk Ocağı Öğretmenler Birliği tarafından yapılan gerekli hazırlıklar Millet Mekteplerinin açılış tarihi olan 1 Ocak 1929 tarihinden önce tamamlanmış, kadınların, erkeklerin, çalışanların, hangi gün, nerede, ne zaman ders göreceği belirlenmiş ve gazeteler aracılığıyla vatandaşlara duyurulmuştur. *Son Haber*, Millet Mektepleri ile ilgili makalelerin, haberlerin ve istatistik verilerin en çok yayınlandığı gazetedir. Bu gazetenin bildirdiğine göre Millet Mekteplerine Afyonkarahisarlılarca büyük ilgi gösterilmiş, 1929 yılında bu mekteplere 9.575'i bayan, 13.918'i erkek olmak üzere 23.493 vatandaş devam etmiştir. Afyonkarahisar basını yeni Türk harflerinin kabul edilmesiyle birlikte halkın

⁶⁹ N. R. Karatay, “Okuyan Milletler”, *Afyonkarahisarda Haber*, 5 Birinci Kanun 1935.

⁷⁰ Kâzım Nami, “Okuma Tiryakiliği”, *Taşpınar*, 19 Şubat 1934.

söz konusu harfleri en kısa zamanda okuyabilmesi için yoğun gayret göstermiştir. Afyonkarahisar gazete ve mecmualarında yeni Türk harfleri ve Millet mekteplerine dair pek çok makale ve haberin yayınlanması söz konusu inkılâplara Afyonkarahisarlılar tarafından da büyük ilgi gösterildiğini ve benimsendiğini göstermektedir. Yeni Türk harflerinin kabul edilmesi ve Millet Mekteplerinin açılmasıyla birlikte tüm yurttaki olduğu gibi Afyonkarahisarda da okur yazar sayısında hızlı bir artış meydana gelmiş, şehrin eğitim ve kültür seviyesi gelişmiş, bu gelişme beraberinde eğitime olan ilgiyi de arttırmış, pek çok yeni eğitim kurumu açılmış, bu eğitim kurumlarından ileriki yıllarda Türkiye Cumhuriyeti'ne hizmet etmiş önemli pek çok kişi yetişmiştir.